

Advies

**Sectorraad Kunsten en Erfgoed
14 mei 2021**

Advies bij de strategische visienota cultureel erfgoed

I. SITUERING

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed van de Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media werd op 9 april 2021 door Vlaams minister-president Jan Jambon om advies gevraagd over de strategische visienota cultureel erfgoed. De sectorraad dient het advies uiterlijk op 14 mei 2021 te bezorgen.

De sectorraad mocht tijdens zijn plenaire vergadering van 23 februari 2021 raadgever Erfgoed en Letteren Hanneleen Broeckx (kabinet Jambon), Katrijn Van Kerchove en Wouter Brauns (Departement CJM) verwelkomen om toelichting te geven bij de context en het traject.

De sectorraad behandelde de adviesvraag in een daarvoor opgerichte werkgroep op 13 en 26 april en tijdens de plenaire vergadering op 27 april.

II. ADVIES

Algemene waardering

De strategische visienota cultureel erfgoed knoopt in belangrijke mate aan bij de verzamelde inzichten die door de Adviescommissie Cultureel Erfgoed en de voorzitters en ondervoorzitters van de diverse beoordelingscommissies werden geformuleerd in het Beleidsadvies Cultureel Erfgoed (23.12.2020) en de bekommernissen die doorheen het participatieve traject met de cultureel-erfgoedsector en het traject met het Overleg Cultureel Erfgoed (OCE) naar boven kwamen. De sectorraad vindt het uitermate positief dat heel wat aanbevelingen effectief zijn opgepikt. De strategische visienota haakt sterk in op de effectieve werking en ambities van de Vlaamse cultureel-erfgoedsector. De vertaalslag in acht beleidsprioriteiten blijft op vele vlakken wel eerder vaag. De sectorraad begrijpt dat de minister-president nog niet alle antwoorden op tafel kan leggen, maar wijst wel op het belang om zo snel

mogelijk te zorgen voor een helder kader en een gerichte strategie voor concrete vragen en uitdagingen verbonden aan de verschillende beleidsprioriteiten.

De sectorraad benadrukt dat de verdere vormgeving van het beleid een participatief proces blijft. Ze wijst in dit verband op het belang van een complementaire aanpak, met voldoende afstemming met andere beleidsdomeinen en -niveaus.

Het is positief dat de strategische visienota aandacht heeft voor een sectorspecifieke invulling en de eigenheid van deelsectoren. Binnen de collectiebeherende organisaties wordt een onderscheid gemaakt tussen musea, culturele archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken; bij de dienstverlenende organisaties is dit tussen het steunpunt, de landelijke en regionale dienstverlenende rollen en dienstverlening vanuit collectiebeherende organisaties. De organisatie immaterieel erfgoed vervolledigt het overzicht. Die organisaties voeren elk de decretale functies uit, maar met een sectorspecifieke invulling. De sectorraad merkt wel op dat de visienota meer oog heeft voor de collectiebeherende organisaties dan voor de dienstverlenende organisaties. Ze vindt dat in de strategische visienota de wisselwerking tussen collectiebeherende en dienstverlenende organisaties meer aandacht verdient, omdat zij samen zorgen voor het unieke Vlaamse erfgoed-ecosysteem. De sectorraad merkt op dat samenwerking in de strategische visienota vaak vanuit efficiëntiewinst wordt benaderd. Het primaire belang van samenwerking is evenwel samen inzetten op een zo kwalitatief mogelijke cultureel-erfgoedwerking.

In de strategische visienota wordt een financiële versterking van het erfgoedveld voorop gesteld. Er worden oude en nieuwe ambities geuit. Voor die extra ambities is het volgens de sectorraad essentieel om bijkomende middelen vrij te maken. De te beperkte budgetten die nu voor handen zijn herverdelen over nog meer initiatieven, zal de sector niet ten goede komen.

De strategische visienota voert een pleidooi om in de cultureel-erfgoedwerking sterk in te zetten op de doelgroep kinderen en jongeren, zowel in schoolcontext als daarbuiten. De sectorraad vraagt de minister-president om hier in te zetten op sterke synergieën met de onderwijssector. Het is belangrijk om kinderen en jongeren niet alleen in contact met erfgoed te brengen, maar hen ook te vormen in het nadenken over erfgoed en het bekijken van erfgoed vanuit meerdere perspectieven. Erfgoedwijsheid draagt bovendien bij tot het kritisch omgaan met informatie en bronnen. De sectorraad pleit hier voor een gezamenlijk beleid rond erfgoedwijsheid, vergelijkbaar met de inzet op mediawijsheid.

De cultureel-erfgoedsector werd de laatste 15 jaar gekenmerkt door een wisselend beleidskader. De sector vroeg om decretale rust en stabiliteit, die we in de strategische visienota deels terugvinden. Deze nood aan rust wordt weliswaar doorkruist door de coronacrisis. Het staat buiten kijf dat de effecten van deze crisis nog lang voelbaar zullen zijn voor de cultureel-erfgoedsector. Deze lange termijn impact en een visie op een verder strategisch beleid in post-corona tijd ontbreekt nog in de strategische visienota. De sectorraad mist de vermelding van de belangrijke vragen/inzichten die vele cultureel-erfgoedorganisaties zich het afgelopen jaar stelden (hebben we nog nood aan blockbusters in de toekomst, ...) en die ook een lange termijn impact op hun werking kunnen hebben. De coronacrisis wordt sterk in relatie gebracht tot de nood aan digitale transformatie. De sectorraad vindt deze eenzijdige focus op het digitale aspect opvallend. Cultureel-erfgoedwerking vertrekt vanuit de cultureel-erfgoedgemeenschap die met erfgoed aan de slag wil gaan. De pandemie heeft dit directe contact tussen erfgoed en gemeenschap verstoord. Dit contact herstellen is een belangrijke prioriteit voor alle vormen van cultureel-erfgoedwerking waarbij andere aspecten op de achtergrond

verdwijnen. De digitaliseringsdynamiek in de sector is een positief gegeven, maar is niet mogelijk voor het volledige cultureel-erfgoedveld. Voor dienstverlenende organisaties die in hun cultureel-erfgoedwerking vooral inzetten op de ondersteuning van cultureel-erfgoedgemeenschappen woog het wegvallen van menselijk contact sterker door in de mogelijkheden om hun cultureel-erfgoedwerking verder te zetten. Het zijn ook net die gemeenschappen die moeilijker dan professionele organisaties de digitale omslag kunnen maken. Zonder ondersteuning van en begeleiding door de dienstverlenende organisaties dreigen zij de boot te missen en hun werkingen te versralen.

De sectorraad pleit voor inzet op kwalitatieve wetenschappelijk onderbouwde innovatie in de brede zin. In de strategische visienota wordt innovatie voornamelijk gekoppeld aan het op te richten virtuele Museum van Vlaanderen. De sectorraad vraagt om ook voldoende middelen vrij te maken voor de spelers in het veld, met oog voor verduurzaming en benutten van de reeds opgebouwde expertise en instrumenten in het veld. Innovatie en digitalisering worden vaak in één adem genoemd, maar innovatie gaat veel ruimer dan digitalisering (dat soms zelfs een remmende kracht kan zijn). In dit verband pleit de sectorraad voor een wetenschappelijk onderbouwde benadering van het begrip innovatie. Er is nood aan heldere definities.

Het cultureel-erfgoedlandschap van de toekomst

De strategische visienota formuleert drie doelstellingen die de minister-president met zijn cultureel-erfgoedbeleid wil bereiken:

1. de dynamiek, de eigenheid en de uitstraling van het Vlaamse cultureel-erfgoedveld en de cultureel-erfgoedwerking waarborgen én stimuleren;
2. de digitale transformatie aanmoedigen en versterken;
3. de huidige en toekomstige generatie warm maken voor het rijke en diverse erfgoed in Vlaanderen.

De sectorraad mist bij deze hoofddoelstellingen een nood die in het Beleidsadvies Cultureel Erfgoed (23.12.2020) werd benadrukt als een basisvaststelling: 'een inclusieve en meerstemmige aanpak moet het gehele beleid schragen'. In het Beleidsadvies (p. 5) wordt dit verder omschreven als 'een op zich staande doelstelling die zowel structurele als projectmatige stimulansen vraagt'. De cultureel-erfgoedsector wil haar maatschappelijke rol opnemen. Dit kan enkel als cultureel erfgoed en cultureel-erfgoedwerking open worden benaderd, met ruimte voor dialoog en mogelijks wrijving. De sectorraad onderschrijft mee het belang om werk te maken van deze meerstemmige aanpak.

A. De dynamiek, de eigenheid en de uitstraling van het Vlaamse cultureel-erfgoedveld en de cultureel-erfgoedwerking waarborgen én stimuleren

De strategische visienota wil, middels een actief topstukkenbeleid, de aandacht van het brede en het internationale publiek vestigen op de rijkdom en verscheidenheid van het nog in Vlaanderen bewaarde 'erfgoed van uitzonderlijk belang'. Deze aandacht voor topstukken en internationalisering is belangrijk voor de internationale uitstraling van Vlaanderen, maar mag niet ten koste gaan van de dynamiek van

het brede veld. Topstukken maken immers maar een klein deel uit van het brede cultureel-erfgoedveld.

De strategische visienota schuift een actief beleid rond topstukken naar voren. De sectorraad vraagt helderheid omtrent de finaliteit van deze ambitie. Ze vraagt de minister-president om hierbij te vertrekken vanuit de visie van de cultureel-erfgoedsector; wat doet het veld met de topstukken die ze bezit? De sectorraad vraagt om de erkende cultureel-erfgoedorganisaties hier maximaal in te betrekken en af te stemmen.

Voor topstukken die beheerd worden door private personen of organisaties is ondersteuning van de cultureel-erfgoedwerking rond het topstuk belangrijk. De sectorraad kijkt uit naar het voorstel van een reglement om de bewaaromstandigheden voor topstukken te verbeteren (zie 3.1.3, p. 25).

Voor de geplande publieksgerichte producten die de minister-president vooropstelt (Topstukkentoonstelling, Topstukkendatabank, Topstukkenpublicatie ...) is momenteel niet duidelijk wie hier het voortouw zal nemen. De sectorraad vraagt om het erkende cultureel-erfgoedveld (zowel collectiebeherende als dienstverlenende organisaties) hier maximaal in te betrekken en de verdere plannen samen met hen te ontvouwen.

De passage over de musea die Vlaanderen zelf beheert, met bijzondere aandacht voor KMSKA en M HKA geeft weinig duidelijkheid over de concrete plannen. In de strategische visienota (p. 8) lezen we: *“om hun werking verder te verrijken en verdiepen, is er nood aan een specifieke ondersteuning en permanente afstemming. Daarom houd ik de huidige ondersteuningsmethodiek tegen het licht. Van KMSKA en M HKA verwacht ik dat ze een voortrekkersrol blijven opnemen binnen het Vlaams cultureel-erfgoedlandschap en volop inzetten op samenwerken en netwerken”*. De plannen blijven in de strategische visienota vaag, net zoals hun verhouding tot de brede sector. De sectorraad vraagt om de rol van de eigen instellingen snel te concretiseren, en hierbij ook relevante actoren uit het breder cultureel-erfgoedveld te betrekken.

B. De digitale transformatie aanmoedigen en versterken

Met het toekomstige Museum van Vlaanderen wil de minister-president resoluut de kaart van digitale innovatie trekken. Het nieuwe virtuele museum wordt volgens de strategische visienota een innovatieve facilitator van de bestaande erfgoedpresentaties in Vlaanderen. In het cultureel-erfgoed veld lijkt er weinig draagvlak te zijn voor het project. Bovendien is het voor de sectorraad niet duidelijk hoe en met welke middelen dit Museum van Vlaanderen vorm zal krijgen. Om de ambitieuze doelstellingen waar te maken, zal de overheid een aanzienlijk budget moeten vrijmaken. Heeft dit impact op de werkingsbudgetten en groeimogelijkheden van de sector? Zullen de middelen voor digitale transformatie naar het digitale museum gaan en niet naar de sector waar de noden ook groot zijn?

De strategische visienota stelt: *“veel erfgoed zal binnen afzienbare tijd puur digitaal zijn, denk aan e-mails, digitale foto's en filmpjes”*. De sectorraad merkt op dat deze zin een te beperkte invulling geeft aan digitaal erfgoed.

C. De huidige en toekomstige generatie warm maken voor het rijke en diverse erfgoed in Vlaanderen

De sectorraad betreurt dat erfgoed van etnisch diverse groepen niet wordt opgenomen in het hoofdstuk over het cultureel-erfgoedlandschap van de toekomst. De sectorraad vraagt om deze dimensie nu al mee te nemen in het borgen en ontsluiten van erfgoed.

Acht beleidsprioriteiten

In wat volgt geeft de sectorraad advies bij de geformuleerde beleidsprioriteiten. De adviespunten zijn gestructureerd naar analogie met de strategische visienota.

1. Verdiepen van de kennis over cultureel erfgoed en cultureel-erfgoedwerking

1.1. Ontwikkelen langetermijnvisie

De sectorraad onderschrijft de nood aan een sterke en onafhankelijke belangenbehartiger. De Vlaamse overheid verwacht dat de uitbouw én de ondersteuning door de sector gebeurt. De sectorraad beklemtoont dat de beperkte middelen in het veld de organisatie van een belangenbehartiger niet toelaten.

De sectorraad vindt het opvallend dat, ondanks het engagement tot financiële versterking, er geen middelen worden vrijgemaakt voor Overleg Cultureel Erfgoed (OCE). In een onderbetoelagde sector is zowel de vrijwillige inzet door betaalde beroepskrachten als het uitbouwen van een gefinancierde belangenbehartiger een extra zware taak.

1.2. Op punt stellen van de monitoring van beleidsrelevante gegevens

De sectorraad is verheugd dat het Departement CJM snel werk wil maken van het op punt stellen van een nieuwe werkwijze om periodieke datasets te verzamelen die ingezet kunnen worden voor de monitoring. Essentieel hierbij is echter de achterliggende doelstelling (welke data wil de Vlaamse overheid verzamelen en waarom), om zo tot een goede methodiek te komen. Indien data als basis voor beleid gehanteerd worden, is een allesomvattend kwantitatief en kwalitatief overzicht noodzakelijk.

De cultureel-erfgoedsector is al geruime tijd vragende partij om meer cijfermateriaal ter beschikking te krijgen in het kader van benchmarking en toekomstgerichte planning. Met de grote erfgoedronde 2022 in het vooruitzicht is het ter beschikking stellen van dit cijfermateriaal urgent. De sectorraad vraagt om de sector te betrekken bij het opstarten van deze dataverzameling, en vraagt transparantie en doorstroming van informatie. Cijfergegevens over de sector moeten ook inzetbaar en bruikbaar zijn voor de spelers in het cultureel-erfgoedveld.

Momenteel zijn de data fragmentarisch en dus slechts gedeeltelijk correct. Dat geldt bijvoorbeeld voor de erfgoedkaart waarnaar verwezen wordt, die echter een fragmentarisch beeld van de sector geeft. Ook de academische sector en sectoractoren verzamelen relevante data; hoe zal men dit managen of monitoren?

1.3 Inzet op beleidsrelevant onderzoek

In de strategische visienota wordt sterk ingezet op beleidsrelevant onderzoek. Het is voor de sectorraad niet duidelijk hoe de nodige middelen zullen worden vrijgemaakt, noch waar de prioriteiten zullen liggen; zal onderzoek bijvoorbeeld focussen op de nieuwe initiatieven (vb. virtuele Museum van Vlaanderen), of op het brede cultureel-erfgoedveld? Wie gaat hierin het voortouw nemen en hoe is de afstemming voorzien tussen de verschillende stakeholders?

De sectorraad is tevreden dat het 'Afsprakenkader onderzoek' met de verschillende steunpunten recent is afgesloten door het Departement CJM. De sectorraad merkt echter op dat er weinig informatie is over de concrete inhoud van de onderzoeksagenda en vraagt betrokkenheid van de sector (en de sectorraad) bij de bepaling van de collectieve noden. De sectorraad vraagt ook om over de jaarlijkse onderzoeks kalender helder te communiceren met alle betrokken culturele actoren.

2. Inzet op een rijk en divers cultureel-erfgoedlandschap

2.1. Financiële versterking

De sectorraad is blij te lezen dat de minister-president de verdere financiële versterking van de cultureel-erfgoedsector voorziet bij de erfgoedronde 2024-2028. De sectorraad plaatst echter vraagtekens bij de budgettaire ruimte die zal worden vrijgemaakt. Er treden extra spelers toe op het gesubsidieerde erfgoedveld (uit de academische sector, erfgoedbibliotheken, stadsarchieven – cf. herziening art. 48 decreetherziening) en de mogelijkheid van nieuwe landelijke dienstverlenende organisaties. Zijn de financiële implicaties hiervan becijferd? Er worden ook nieuwe cultureel erfgoedinstellingen in het vooruitzicht gesteld. Ook daar is de financiële impact nog onvoldoende duidelijk.

De openstelling van projectsubsidies voor regionale projecten van organisaties met een kwaliteitslabel of werkingssubsidies op het Cultureel-erfgoeddecreet, ervaart de sectorraad als positief. Vooral nog was de drempel voor projectsubsidies te hoog voor heel wat kleinere actoren. De openstelling van de projectlijn zal het kwaliteitslabel ten goede komen, maar er is ondersteuning nodig zodat niet enkel de grote spelers aan bod komen. De sectorraad verwijst als voorbeeld naar de rol van OP/TIL voor de toeleiding naar het decreet bovenlokale cultuurwerking. De openstelling van projectsubsidies vereist op termijn wellicht extra budget, als de projectaanvragen op regionale schaal succesvol zijn en hierdoor de mogelijkheden voor projectsubsidies op landelijke en internationale schaal zouden beperken.

De sectorraad wil hier ook het belang benadrukken om voldoende middelen te voorzien zodat de basiswerking van cultureel-erfgoedorganisaties gegarandeerd is. De sectorraad wil tevens

waarschuwen voor het Mattheuseffect van subsidietoekenningen, waarbij enerzijds historische ontstane achterstanden moeilijk zijn in te halen en anderzijds goed gefinancierde organisaties makkelijker scoren op de decretale criteria en hierdoor hun financiering nog kunnen versterken.

De Sectorraad is tevreden dat de minister-president de beurzen vakmanschap meester-leerling verder zal zetten en vooropstelt dat deze op termijn ook structureel verankerd worden. De sectorraad merkt hier op dat deze verankering vooralsnog niet is meegenomen in de aanpassingen van het cultureel-erfgoeddecreet die vooropgesteld zijn voor 2021-2022 (zie hoofdstuk 3).

2.2. Ondersteuning via het Cultureelerfgoeddeceet

2.2.1 Collectiebeherende organisaties

De herziening van de procedure rond indeling van collectiebeherende organisaties, waarbij, gekoppeld aan een evaluatiesysteem, de indeling permanent gemaakt wordt, belooft effectief te zorgen voor een essentiële planlastvermindering bij aanvragers en beoordelaars. De sectorraad onderschrijft mee dit voorstel.

De sectorraad onderschrijft mee het potentieel van cultureel-erfgoedinstellingen (CEI) in de cultureel-erfgoedsector. Ze is tevreden dat de minister-president kiest voor een afzonderlijke procedure voor het indienen van kandidaturen CEI, losgekoppeld van de grote erfgoedronde 2022. Ze vraagt wel om snel extra duidelijkheid te scheppen rond de verdere aanduidingsprocedure (hoe en door wie wordt men "aangeduid" en op basis van welke criteria?). De sectorraad vraagt in dit verband om rekening te houden met de huidige corona-context. Voor collectiebeherende organisaties met een internationale profilering is net die internationale werking het hardst getroffen. Bij de selectie en hier opvolgende beoordeling dient de minister-president er rekening mee te houden dat deze organisaties momenteel hun volle kracht niet kunnen tonen.

De sectorraad is tevreden dat de minister-president voor regionaal ingedeelde organisaties de grenzen van het huidige cultureel-erfgoeddecreet wenst weg te werken. Het loslaten van de financiële bovengrens voor regionale werkingssubsidies is een belangrijke stap.

Ook het herbekijken van artikel 48, waardoor collectiebeherende organisaties met een hoofdwerking in een andere discipline (universiteiten, openbare bibliotheken, stadsarchieven ...) werden uitgesloten van indeling en werkingssubsidies, heeft voor de sectorraad een belangrijke signaalwaarde.

De sectorraad onderstreept mee het belang van het kwaliteitslabel als essentieel erkenningsinstrument voor collectiebeherende organisaties. De sectorraad merkt wel op dat de instroom van nieuwe labeldragers eerder beperkt is. De dragers van een kwaliteitslabel zonder werkingssubsidies geven ook aan dat ze behoefte hebben aan doorgroeimogelijkheden. Het openstellen van de mogelijkheid tot aanvraag projectsubsidies met regionaal bereik naar deze groep is hiertoe een belangrijke stap die gezet wordt bij de aanpassing van het cultureel-erfgoeddecreet.

2.2.2. Dienstverlening en kennisdeling

De sectorraad is tevreden dat er naar de volgende beleidsperiode toe geen prioritaire thema's voorop worden gesteld voor de dienstverlening op landelijk niveau.

De minister-president vraagt dat de landelijke dienstverleners prioriteit geven aan de duidelijkheid van hun werking, zodat cultureel-erfgoedactoren makkelijk zicht krijgen bij wie ze terecht kunnen voor welke dienstverlening en tegen welke voorwaarden (kosteloos of niet). De sectorraad vindt 'duidelijkheid scheppen' in deze een verkeerde formulering, omdat in de praktijk het netwerk van dienstverleners al sterk inzet op afstemming. Zij vertrekken bij de ontwikkeling van hun werking van de noden van de sector. De websites en informatiekanalen die deze spelers hanteren, de vele formele samenwerkingen tussen dienstverleners of de schriftelijke afspraken binnen het ICE-domeinnetwerk getuigen duidelijk van de weg die al is afgelegd. Geef de ruimte en het vertrouwen aan deze organisaties die in de vorige erfgoedronde (2017) op vraag van de overheid zijn gefusioneerd en verbreed om zich verder te ontplooiën. De sectorraad vindt de zin 'De afspraken over de geboden dienstverlening in de beheersovereenkomst zijn meestal niet bekend bij de sector' dan ook onterecht.

2.2.3. Organisatie Immaterieel erfgoed

De visie rond ICE wordt geactualiseerd tegen eind 2021. Er zal een lange termijnvisie worden ontwikkeld die gekoppeld is aan alle functies. De huidige beleidsperiode is de eerste waarbij immaterieel cultureel erfgoed structureel in het decretale kader is opgenomen. De sectorraad onderschrijft mee het belang om verder vanuit een geïntegreerd (roerend en immaterieel erfgoed) beleidskader met immaterieel erfgoed aan de slag te gaan. Voor de organisatie immaterieel erfgoed merkt de sectorraad op dat het belangrijk blijft om de verwachte werking in evenwicht te zien met de schaalgrootte van de organisatie.

Op pagina 19 van de Strategische Visienota wordt verwezen naar II. 3.4. Dit moet II. 3.1.4 zijn.

2.4. Duurzaamheid als kern van cultureel-erfgoedwerking

Het streven naar ecologische duurzaamheid is een bijzonder nobel doel, maar vaak botsen actoren met de realiteit van de beperkingen van onroerend erfgoed en de regelgeving tot beschermde monumenten. Vaak is het bijzonder moeilijk om oude panden ecologisch duurzamer te maken of ontbreken de middelen. De verantwoordelijkheid wordt bij de spelers zelf gelegd, zonder achterliggende visie. Indien de strategische visienota duurzaamheid naar voor schuift als topic, dan verwacht de sectorraad ook een plan van aanpak en een brede inzet van partners (vb. wat is de rol van Pulse Transitienetwerk Cultuur Jeugd Media, welke taak hebben lokale overheden, wie krijgt een regiefunctie?). Er is kruisbestuiving tussen sectoren nodig om de kennis en expertise te bundelen. Stabiliteit voor de organisaties die zo'n werking moeten ondersteunen en zorgen voor een netwerk binnen de sector is dan een noodzaak. Daarnaast vormt ecologie een enge interpretatie van het begrip duurzaamheid. Erfgoed is bij uitstek een sector die inzet op betekenis geven en dus voor het breder spectrum van duurzaamheid een meerwaarde kan bieden en op die manier ook aansluit op het internationale referentiekader van de SDG's. .

3. Erfgoedzorg centraal

3.1. Accenten voor erfgoedzorg

3.1.2 Collectievorming

De sectorraad onderschrijft mee het belang van collectievorming vanuit afgebakende collectieprofielen. Ze merkt op dat dit ook voor dienstverlenende organisaties een belangrijk aandachtspunt is bij de verdere ondersteuning die zij aan erfgoedgemeenschappen bieden.

De sectorraad vraagt om in dit verband ook verder in te zetten op de begeleiding van waarderingstrajecten rond erfgoedcollecties. Het is belangrijk dat de ganse cultureel-erfgoedsector voldoende vertrouwd is met deze methodiek en ook processen hierrond opzet en effectief opvolgt. De minister-president geeft aan dat hij verwacht dat organisaties deze methodiek doelgericht inzetten. De sectorraad vraagt zich in dit verband af of de vooropgestelde begeleidingsrol van FARO in trajecten rond ontzamen niet te vroeg komt.

De sectorraad is tevreden dat er in de loop van 2021 werk zal worden gemaakt van een voorstel tot indenniteitsdecreet.

De sectorraad kijkt ook uit naar de resultaten van het onderzoek rond mogelijke samenwerkingsvormen tussen particuliere verzamelaars, private instellingen en de erkende cultureel-erfgoedorganisaties. Hierbij wenst de sectorraad op te merken dat de samenwerkingen die vanuit de overheid met private verzamelaars worden opgezet, als primaire doelstelling dienen te vertrekken vanuit het algemeen belang. Garantie om tot een evenwichtig kader te komen is het betrekken van de publieke collectiebeherende organisaties bij het onderzoek.

3.1.6 Onderzoeken

De sectorraad is verheugd dat de strategische visienota cultureel-erfgoedorganisaties vraagt om structureel in te zetten op onderzoek. Het is belangrijk dat hierbij alle vormen van onderzoek rond de cultureel-erfgoedwerking worden aangemoedigd. Het is positief dat er een bredere blik op onderzoek is; zowel wetenschappelijk/academisch (zie beleidsprioriteit 8) als functiegericht. Onderzoek vormt vaak de basis voor de rest van de werking.

De sectorraad wijst op het belang van extra ondersteunende maatregelen om de functie onderzoek sectorbreed te versterken. Ze denkt hierbij onder meer aan fondsen (vb. het Max Wildierfonds).

3.2. Regierol voor een afgestemd depotbeleid

De sectorraad is tevreden dat er de komende jaren zal worden ingezet op een afgestemd depotbeleid. De sector is al geruime tijd vragende partij voor dit aanslepend probleem. De sectorraad vraagt daarom een doorgedreven inzet op deze prioriteit.

De regierol voor een afgestemd depotbeleid is een cruciale rol die door de Vlaamse Regering wordt opgenomen. Hierbij is sprake van een samenwerking tussen het departement en het agentschap

Onroerend Erfgoed op basis van gedeelde uitdagingen. De visienota blijft echter vaag over de visie en concrete vormgeving van het depotbeleid. De sectorraad stelt voor om de visie, de regierol van de Vlaamse overheid, de gedeelde uitdagingen, de afspraken en de partners snel te verduidelijken. De huidige formulering bevat vooral algemene principes, en is volgens de sectorraad nog te weinig concreet.

Gespreid over Vlaanderen is er zowel nood aan fysieke depotruimte, de inrichting van depots als voldoende personeelsinzet. Steden en gemeenten worden gezien als partners voor een complementair beleid. De sectorraad wijst er in dit kader op dat een depotbeleid niet voor alle lokale besturen een evidentie is. Zeker bij kleinere steden en gemeenten ontbreken vaak de nodige middelen voor een degelijk depotbeleid. Ook hier bestaat de nood aan een heldere rolverdeling.

Voor de verdere concretisering van het afgestemd depotbeleid wordt 2021 vooropgesteld. De sectorraad onderschrijft mee het belang om binnen de infrastructuursubsidies 2022-2026 financiële hefboomen te voorzien voor betere depotinfrastructuur.

4. Aanmoedigen en versterken van digitale transformatie

In het inleidend hoofdstuk 'Het cultureel-erfgoedlandschap van de toekomst' wordt digitalisering als een speerpunt gezien, vertrekkend vanuit een realistische en duurzame visie. De ontwikkeling van deze visie kan niet losgezien worden van de verdere inzet op een inhaalbeweging rond collectieregistratie en alle daaraan verbonden aspecten (vb. metadatering). Het ene kan niet zonder het andere. De sectorraad vraagt tevens aandacht voor de personeelsinzet en de ontwikkeling van de nodige competenties binnen alle geledingen van de cultureel-erfgoedsector. Werken aan een uitdagende digitale transformatie vraagt middelen op decentraal niveau.

4.1. Het Museum van Vlaanderen

Het virtuele Museum van Vlaanderen wil de rijkdom van het cultureel erfgoed in Vlaanderen presenteren aan een breed publiek. Die collecties zitten verspreid over verschillende instellingen. Voor de organisatie van dit digitale overzicht is verdere digitalisering en metadatering een belangrijk aspect. De sectorraad vraagt om het Museum van Vlaanderen te koppelen aan een inhaalbeweging rond collectieregistratie en een digitale inhaalbeweging voor alle actoren. De middelen die worden vrijgemaakt voor het Museum van Vlaanderen, zouden moeten zorgen voor de verdere versterking van de digitale basiswerking in gans de sector.

4.2. Digitale transformatie vanuit een netwerkmodel

In het kader van het relanceplan Vlaamse Veerkracht wordt een stappenplan uitgewerkt om te groeien naar een netwerkmodel. Het zou goed zijn als de sectorraad inzage/inspraak zou kunnen krijgen over de inhoud en timing.

De regierol voor digitale transformatie werpt nog vragen op (doelstellingen, wie, hoe). De doelstellingen zijn sterk intentioneel en bieden nog weinig concrete handvaten aan cultureel-erfgoedorganisaties.

Er worden ook verschillende actoren vermeld (Departement CJM, Digitaal Vlaanderen, netwerk van kernspelers, i.s.m. lokale besturen, Museum van Vlaanderen, etc.) zonder duidelijke rolverdeling. Het is onduidelijk hoe dit ambitieuze plan in 2021 geconcretiseerd wordt.

De inzet op digitale transformatie is belangrijk, maar de visienota lijkt weinig rekening te houden met digitale geletterdheid en het betrekken van burgers. Het beleid is aanbodgericht en te weinig vraaggericht.

5. Iedereen voor erfgoed – erfgoed voor iedereen

5.1. Iedereen voor erfgoed

5.1.2 Meerstemmigheid en gecontesteerd erfgoed

De sectorraad onderschrijft mee het belang om aandacht te hebben voor meerstemmigheid in hoe cultureel erfgoed wordt gepresenteerd en geduid. Dit is niet enkel een opdracht voor collectiebeherende organisaties, maar ook uiterst belangrijk in de omgang van dienstverlenende organisaties met erfgoedgemeenschappen alsook vanuit de organisatie immaterieel erfgoed.

5.2. Erfgoed voor iedereen

5.2.1 Een breed bereik

In het Beleidsadvies Cultureel Erfgoed werd ‘het verder versterken van de maatschappelijke rol van cultureel-erfgoedwerking vanuit een inclusieve en meerstemmige benadering’ als ‘de rode draad’ gezien. De minister-president verwacht dat organisaties ‘een visie ontwikkelen en beargumenteerde keuzes maken’, waarbij er nood is aan ‘praktijk- en ervaringsdeling en ondersteuning’. Gelet op het belang vraagt de Sectorraad de minister-president om samen met de cultureel-erfgoedorganisaties in te zetten op duidelijk werkingskader.

5.2.2. Cultuureducatie

De strategische visienota vraagt cultureel-erfgoedorganisaties om een heldere visie rond levenslang leren en cultuureducatie op te bouwen. Inspelend op de specificiteit van de verschillende deeldisciplines is het belangrijk dat de cultureel-erfgoedsector hiervoor ook kan rekenen op centrale begeleiding en mogelijke ondersteuning.

Het is opvallend dat de integratie tussen onderwijs en de culturele visie een moeilijk gegeven blijft. Met de invoering van de nieuwe eindtermen in het onderwijs, wordt cultuur nog meer naar de achtergrond verschoven. Het is niet duidelijk hoe de wisselwerking en rolverdeling er in de toekomst

zal uitzien. Dit vraagt om gedeelde inzet samen met strategische partners binnen het onderwijsveld, zoals de CANON Cultuurcel.

Digitalisering biedt educatieve mogelijkheden, op voorwaarde dat ook hier wordt samengewerkt en via beide kanten geïnvesteerd wordt in innovatie. Op deze manier vervult cultureel erfgoed de brugfunctie tussen heden en verleden en worden beiden sectoren ondersteund in hun zoektocht naar aansluiting.

6. Versterken van de zakelijke werking

6.1. Motivatie subsidievraag en belang van cultureel ondernemerschap

De strategische visienota stelt dat organisaties in hun aanvraag moeten aangeven hoe ze inzetten op het genereren van bijkomende middelen, rekening houdend met de mogelijkheden van de organisatie. Waar het kan, moeten inspanningen geleverd worden voor het werven van extra middelen. Ook de rol van de lokale besturen wordt sterk in de verf gezet. De sectorraad benadrukt dat de Vlaamse ondersteuning essentieel blijft voor de werkingen in het veld.

Het voeren van een gedifferentieerd prijsbeleid, wordt in de strategische visienota naar voor geschoven als een middel om extra middelen te genereren. Op die manier verdwijnt de sociale dimensie. Het voeren van een gedifferentieerd prijsbeleid heeft voor veel cultureel-erfgoedorganisaties net tot doel om ook moeilijk bereikbare doelgroepen te betrekken.

Cultuurloket wordt benoemd als aanspreekpunt voor de professionalisering in de cultuursector, ondernemerschap en aanvullende financiering. In de praktijk vervult Cultuurloket voor de erfgoedsector vooral een rol als eerstelijnsinstelling met doorverwijsfunctie. Voor professionalisering van de erfgoedsector, gaat de dienstverlening op dit moment nog niet ver genoeg.

De oproep tot ondernemerschap is bovendien gebonden aan (een amalgaam aan) juridische vormen en structuren. Organisaties moeten zich bewegen binnen de krijtlijnen en grenzen, ondernemerschap moet mogelijk en haalbaar zijn. De sectorraad vraagt om de realiteit van het veld in rekening te brengen en de eisen rond ondernemerschap niet te hoog te leggen.

Dit geldt in het bijzonder voor de dienstverlenende organisaties zonder eigen collectie en organisaties die overwegend voor vrijwilligersgemeenschappen werken die niet (langer) over de middelen beschikken om te betalen voor dienstverlening.

6.3. Het beperken van structuren en overhead

De sectorraad vraagt om bij de beperking van structuren bij samenwerkingsverbanden op bovenlokaal niveau niet uit het oog te verliezen dat deze samenwerkingen zijn ontstaan vanuit het aanwezige cultureel erfgoed in een welbepaalde groep gemeenten en de wens en het potentieel om samen te werken rond dat cultureel erfgoed. Bij de verdere uitwerking van referentieregio's is het belangrijk om deze samenwerkingsdynamiek te behouden.

6.4. Goed bestuur

Wat betreft goed bestuur, kondigt de minister-president aan dat hij wil nagaan of de inzichten uit de nieuwe Bestuurscode Cultuur een aanpassing vereisen van de huidige regelgeving in het cultureel-erfgoeddecreet. De sectorraad onderschrijft dit idee en vraagt hierbij om de specifieke situatie van veel collectiebeherende cultureel-erfgoedorganisaties die verbonden zijn aan stedelijke en gemeentelijke overheden gericht te benaderen, zodat er ook haalbare incentives rond goed bestuur voor deze subgroep naar voren kunnen worden geschoven die inhaken op de bestuursmodellen en mogelijkheden van lokale overheden. Er kan ook inspiratie worden gehaald uit het advies (in voorbereiding) over goed bestuur. De sectorraad vraagt voldoende aandacht voor het verzekeren van de autonomie van de erfgoedorganisaties.

6.5. Een kwaliteitsvol personeels- en vrijwilligersbeleid

Heel wat cultureel-erfgoedorganisaties zijn verbonden aan stedelijke overheden en de daar geldende rechtspositieregelingen. Een sterke inbedding bij lokale overheden biedt zekerheid voor correcte verloning, maar de aandacht voor fair pay moet voor de volledige sector worden bewaakt.

Wat het vrijwilligersbeleid betreft, beschikken veel kleine organisaties over een groot aantal vrijwilligers die een wezenlijk verschil maken. Het potentieel van een goede vrijwilligerswerking moet naar waarde worden geschat. Waar mogelijk moet dit mee in rekening worden genomen (bv. bij de bepaling van de ondergrens VTE voor de kwaliteitslabels). Een sterke vrijwilligerswerking is over sectoren heen belangrijk, al moet er steeds oog blijven voor een goede balans; de kerntaken dienen door betaalde beroepskrachten te worden ingevuld. De sectorraad vraagt om ook binnen het gecoördineerd Vlaamse vrijwilligersbeleid voldoende oog te hebben voor (de specificiteit van) de cultureel-erfgoedsector.

7. *Stimuleren van de internationale cultureel-erfgoedwerking*

De sectorraad onderschrijft mee het potentieel van een internationale cultureel-erfgoedwerking. Individuele organisaties hebben evenwel vaak niet de draagkracht, dus er is zeker nood aan een actief aanmoedigings- en ondersteuningsbeleid.

Dit hoofdstuk leest volgens de sectorraad nog te veel als een instrumentalisering van de cultureel-erfgoedsector, ten voordele van andere beleidsdomeinen (vb. Toerisme, Buitenlandse Zaken,...).

De sectorraad ziet in de strategische visienota weinig inspanningen om aan te knopen bij een Europees beleid en de mogelijkheden daaraan verbonden. Zo wordt de mogelijkheid om met Europese programma's te werken (Creative Europe, Horizon Europe ...) onvoldoende naar voren gebracht. De Europese ondersteuning is in de sector nog te weinig gekend (en gebruikt). De sectorraad vraagt de minister-president om alert te blijven voor opportuniteiten en kansen.

7.1. Structurele afstemming over internationaal beleid

De sectorraad vindt het positief dat de minister-president de cultureel-erfgoedsector sterker wil betrekken bij de internationale initiatieven van de Vlaamse overheid. De eerste vooropgestelde acties zijn sterk verbonden aan culturele diplomatie. De sectorraad moedigt aan om snel in te zetten op meer structurele dialoog met de cultureel-erfgoedsector, om ook andere opportuniteiten in het vizier te krijgen, zoals het aanknopen bij het erfgoed uit de landen van herkomst van de diverse cultuurgemeenschappen in onze samenleving.

7.3 Kennisdeling

In aanloop naar de opmaak van de strategische visienota analyseerde steunpunt FARO internationale tendensen, op basis waarvan 6 belangwekkende evoluties werden geformuleerd. De sectorraad is benieuwd naar het rapport hieraan verbonden en stelt ook voor om dit te delen met de cultureel-erfgoedsector en hierover verder in dialoog te gaan. Het is niet helemaal duidelijk hoe die belangwekkende evoluties zich inpassen in het beleid en de strategische visie.

7.4. Ondersteuning internationale werking

De sectorraad vraagt om niet enkel passieve deelname te belonen, maar ook het zelf uitbouwen van een internationale werking te honoreren. Het beleid is vooral ad hoc, de sectorraad vraagt om een visie te ontwikkelen over internationale spelers. Er is bovendien nog onvoldoende informatiedoorstroming over de bestaande ondersteuning. Kennisuitwisseling is essentieel om de dynamiek in het veld te stimuleren. De sectorraad ziet hier een regierol voor de Vlaamse overheid.

7.5. Internationale kaders en standaarden

De vertaling van data in andere talen is een dure aangelegenheid die de sector niet zelf kan opnemen. De sectorraad stelt een overkoepelende aanpak voor middels een universeel datasysteem.

8. Afstemming met brede cultuurbeleid, andere beleidsdomeinen en bestuursniveaus

8.1. Afstemming binnen het brede cultuurbeleid

8.1.3 Kunstenbeleid

In het Kunstendecreet wordt de ambitie geuit om erfgoed opnieuw aantrekkelijk te maken via hedendaagse kunst. Deze gedachtegang wordt in voorliggende strategische visienota niet herhaald. De sectorraad vraagt om meer consistentie tussen beide visienota's.

8.2. Afstemming met andere beleidsdomeinen

8.2.4 De academische sector

Er is een tweedeling van onderzoek noodzakelijk:

- Het voeren van onderzoek (in de bredere zin en vooral erfgoedgericht door de aard van onze eigenheid) door (personeel van) de cultureel-erfgoedorganisaties zelf.
- Het faciliteren van academisch, wetenschappelijk onderzoek (meestal door derden)

Cultureel-erfgoedactoren hebben slechts heel uitzonderlijk de tools, mensen en/of middelen in huis om wetenschappelijk onderzoek te verrichten. Het zou interessant zijn indien er meer platformen en/of leerstoelen zouden zijn waarbij een wisselwerking tussen academia en de cultureel-erfgoedorganisaties gestimuleerd worden en er zo een intensievere band zou kunnen ontstaan tussen beide met relevante onderzoeksprojecten – en resultaten tot gevolg. Ook gastcolleges kunnen die kruisbestuiving stimuleren.

Subsidielijnen die inzetten op die samenwerkingen tussen musea en/of cultureel-erfgoedorganisaties enerzijds en academia anderzijds zouden een grote stimulans kunnen vormen.

Ook scriptieonderwerpen en stages kunnen zo beter afgestemd worden op enerzijds de noden van de cultureel-erfgoedorganisaties en anderzijds de onderzoeksdomeinen van de professoren aan onze universiteiten.

De VLIR (overlegorgaan Vlaamse universiteiten) heeft een landschapstekening gemaakt waaruit naar voren kwam dat zij een uitsluiting o.b.v. art. 48 betreuren. VLIR vraagt om erkenning en volwaardig deel uit te kunnen maken van de CE-sector.

De sectorraad vraagt om hierbij meteen in dialoog te gaan met de erkende cultureel-erfgoedorganisaties, zodat er effectief een kruisbestuiving gerealiseerd kan worden

8.3. Afstemming met andere bestuursniveau's

De strategische visienota verwijst naar VVSG als aanspreekpunt om een structurele dialoog tot stand te brengen. De sectorraad vraagt garanties dat alle steden en erfgoedspelers gevat kunnen worden.

Ook hier ontbreekt volgens de sectorraad het Europese beleidsniveau.

De sectorraad stelt ook voor om de harmonisatie tussen beleidsniveau's met het oog op een planlastvermindering hier op te nemen. Incongruentie tussen beleidsniveau's zorgt voor planlast.

Uitvoering van het cultureel-erfgoeddecreet

Optimalisering van het Cultureel-erfgoeddecreet

De sectorraad is tevreden dat de vooropgestelde optimalisering van het cultureel-erfgoeddecreet niet enkel punctuele verbeteringen betreft, maar ook de toegang tot en mogelijkheden van het cultureel-erfgoeddecreet verbetert voor de regionaal ingedeelde organisaties, de cultureel-erfgoedtijdschriften en organisaties die een cultureel-erfgoedwerking uitvoeren als deel van een ruimere overkoepelende werking. De sectorraad is verheugd dat de minister-president deze belangrijke stappen zet om ook

deze categorieën cultureel-erfgoedactoren volwaardig op te nemen binnen het cultureel-erfgoeddecreet.

De sectorraad kijkt ook uit naar de aangekondigde planlastvermindering in het decreet en vraagt om de planlastvermindering niet enkel binnen het kader van projectsubsidies en werkingssubsidies toe te passen, maar ook m.b.t. flankerend beleid (vb. aanvragen advies topstukkenraad restauraties).

Toetsing beleidsprioriteiten

2.2. Aandachtspunten voor criterium strategische visienota cultureel erfgoed

De sectorraad vindt het positief dat in de strategische visienota al een overzicht is opgenomen van de vier aandachtspunten voor het criterium strategische visienota, inclusief verduidelijking. Het is belangrijk dat deze aandachtspunten helder en duidelijk zijn opgesteld, daar ze voor de beoordeling van het criterium als toetssteen gebruikt zullen worden.

In dit verband merkt de sectorraad op dat bij 'Erfgoedzorg centraal' de aandachtspunten dienen aangevuld te worden met het borgen van immaterieel erfgoed.

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Bart Demuyt, voorzitter
Sigrid Bosmans, ondervoorzitter
Liesbeth Lemiere, secretaris a.i.